

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04
Національного університету «Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

КАЧУРІНЕР ВІКТОРІЇ ЛЬВІВНИ

на тему:

**«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право

Детальний аналіз дисертації В.Л. Качурінер «Правове регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності обраної теми, ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, наукової новизни й повноти викладу результатів в опублікованих працях, практичного значення результатів дослідження, дискусійних положень та зауважень до дисертації.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається багатьма факторами, серед яких варто зазначити наступні. В даний час захист навколишнього середовища є одним з ключових питань порядку денного розвитку світової торгівлі і важливою проблемою, яка існує на національному, регіональному, європейському і міжнародному рівнях. Охорона навколишнього середовища є також важливим питанням в процесі розширення ЄС, а саме в частині вимог до кандидатів на вступ до ЄС, що стосуються правових заходів боротьби з транскордонним забрудненням. У

цьому зв'язку надзвичайно важливим є співробітництво та узгоджені дії на європейському і міжнародному рівнях.

Беручи до уваги перспективу подальшого наближення до правової системи ЄС, Україні необхідно вивчати позитивний правовий досвід Європейського Союзу у сфері екологічної політики. Деякі механізми, інструменти та принципи цієї політики можуть бути вже зараз застосовані в правовому полі України. Пріоритетність співробітництва України з Європейським Союзом матиме й практичне значення – досягнення мети у напрямку підвищення рівня продуктивності виробництва, розширення бази його економічного зростання та конкурентоспроможності. Отже, запропонована тема дослідження є актуальною, а її вибір обґрунтованим.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертація В.Л. Качурінер складається зі вступу, трьох розділів (кожен з яких містить по підрозділи), висновків, списку використаних джерел.

Автору вдалося грамотно скласти план дисертаційного дослідження, який за логічною послідовністю дозволив зупинитися на найбільш важливих та складних питаннях досліджуваної теми. Особливо слід позитивно відмітити виділення самостійного розділу, який присвячено правовим інструментам регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві ЄС (розділ 3).

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначені мета та завдання, об'єкт та предмет дослідження, методологічна основа дисертації, викладено наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення, надано відомості про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дослідження, зазначено структуру роботи. У роботі визначено десять основних задач, метою яких є розкриття та узагальнення теоретичних і практичних проблем, які пов'язані з регулюванням сфери виробництва в

праві Європейського Союзу. Усі задачі знайшли вирішення у тексті дисертації та належним чином відображені у висновках.

Перший розділ дисертаційного дослідження «Екологічна політика Європейського Союзу у сфері виробництва: теоретико-методологічні основи» стосується становлення та розвитку політики Європейського Союзу у сфері екологічних стандартів виробництва (підрозділ 1.1); обґрунтовано, що методологічні засади правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва розкриваються через загальнонаукові методи та спеціальні методи дослідження, що спрямовані на пізнання закономірностей розвитку та сутності регулювання екологічних відносин в праві Європейського Союзу (підрозділ 1.2); проаналізовано наукову літературу та інші джерела, що стосуються правового регулювання у сфері виробництва в праві Європейського Союзу (підрозділ 1.3).

Автор вивчає правове регулювання питань, які стосуються навколишнього середовища, у Європейському Союзі та державах-членах ЄС, яке здійснюється за допомогою норм національного, європейського та міжнародного права, а взаємовідносини між національним правом держав-членів та європейським правом базуються на певних принципах (С. 13-16). Дослідник зазначає, що становлення політики Європейського Союзу в сфері охорони навколишнього середовища пройшло у своєму розвитку певні етапи (С. 17). Враховуючи думки провідних вчених щодо класифікації етапів розвитку екологічної політики Європейського Союзу, автор пропонує виділити певні етапи становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва (С. 17-40).

Розділ другий складається з чотирьох підрозділів, містить засади регулювання правом Європейського Союзу екологічних відносин у сфері виробництва. У рамках підрозділу 2.1. проаналізовано міжнародно-правові інструменти регулювання сфери виробництва. Автор стверджує, що

необхідність розвитку міжнародних відносин у сфері суспільного виробництва потребує певного правового регулювання цих відносин (С. 75). Важливу роль у розвитку міжнародних відносин у сфері виробництва відіграють акти міжнародних організацій та міжнародні договори. Автор приходить до висновку, що ефективний розвиток міжнародно-правових відносин у сфері виробництва можливий тільки на основі належного дотримання принципів і норм міжнародного права, а їх регулювання здійснюється переважно за допомогою певних інструментів (С. 86-87).

Далі здобувач аналізує принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу (підрозділ 2.2) та зазначає, що стосується спеціальних принципів міжнародного права навколишнього середовища, то існує багато думок з приводу кількості таких принципів, їх змісту і статусу (С. 89-92). Однак, автор систематизує погляди вчених та пропонує виділити спеціальні принципи екологічної політики ЄС в сфері охорони навколишнього середовища.

Підрозділ 2.3. присвячений компетенції Європейського Союзу в галузі охорони навколишнього середовища (С. 117). Зазначено, що держави-члени ЄС мають змішану компетенцію у галузі охорони навколишнього середовища. Що ж стосується сфери виробництва, то окремі повноваження держав можна віднести до допоміжної компетенції, інші – що стосуються екологізації сфери виробництва до спільної (змішаної) компетенції. ЄС закріплює мінімальні стандарти охорони навколишнього середовища, а держави-члени покликані дотримуватися комунітарних стандартів або приймати ще більш суворі національні стандарти. Європейський Союз має повноваження щодо гармонізації екологічного законодавства держав-членів для забезпечення діяльності внутрішнього ринку, а це безпосередньо пов'язано зі сферою виробництва (С. 132-133).

У підрозділі 2.4. «Особливості екологічного законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва» проаналізовано правову

літературу з права ЄС, акти вторинного законодавства та виділено основні особливості екологічного законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва (С. 134-149).

Третій розділ роботи присвячено визначенню механізму та системі правових інструментів регулювання екологічних питань у сфері виробництва. Автор зазначає, що сукупність прийомів і способів, які впливають на виробництво і учасників промислової діяльності, складають невід'ємну частину механізму охорони навколишнього середовища у сфері виробництва. Та підкреслює, що складовою частиною механізму є інструменти – юридичні засоби, ресурси, які підтримують його і знаходять своє відображення в його структурі. Механізм охорони навколишнього середовища в сфері виробництва в праві Європейського Союзу складається з організаційно-правових і економіко-правових прийомів і способів, за допомогою яких реалізуються принципи екологічної політики ЄС, і, які містять в собі спеціальні інструменти (С. 153). Видається цікавою позиція автора щодо систематизації таких інструментів: Оскільки вирішення проблем екологічного регулювання у сфері виробництва потребує використання відповідних правових інструментів, необхідним є аналіз існуючих стратегічних інструментів та інструментів планування, які є базовими при подальшому вивченні інших правових інструментів, таких як добровільні, ринкові та інформаційні (С. 160).

Автор робить висновок, що правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу – це сукупність засобів, які спрямовані для досягнення найвищого ступеня захисту в сфері охорони навколишнього середовища та які можуть вживатись в процесі виробництва, як наприклад: добровільні угоди, інформація та звітність, стандартизація, система екологічного менеджменту, оподаткування, екомаркування (С. 203).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність і новизна.

Дисертаційне дослідження виконано у відповідності до планів наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011-2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U0006H) та теми на 2016-2020 рр. «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842). Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною наукових досліджень кафедри права Європейського Союзу і порівняльного правознавства Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. «Діалог сучасних правових систем. Адаптація правової системи України до європейського права».

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження В.Л. Качурінер полягає в тому, що робота є одним з перших досліджень правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва. Здобувач визначила механізм охорони навколишнього середовища у сфері виробництва в праві Європейського Союзу, правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва та запропонувала їх систематизацію.

Робота містить й інші позитивні висновки, що відображені в дисертації та авторефераті.

Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що викладені в дисертації положення можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як основа для подальшого наукового аналізу правового регулювання сфери виробництва в праві ЄС; правотворчості – в першу чергу при вирішенні питань гармонізації законодавства України із законодавством

ЄС в сфері охорони навколишнього середовища, в цілому, та сфери виробництва, зокрема, і в процесі реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; навчальному процесі – для підготовки підручників та навчальних посібників, а також викладання курсів «Право Європейського Союзу», «Порівняльне екологічне право» тощо.

Необхідно також констатувати повноту викладу результатів дисертаційного дослідження В.Л. Качурінер в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 36 публікаціях, серед яких: 8 – у наукових фахових виданнях, одна – в зарубіжному виданні, а також у тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення автореферату дисертації дає можливість зробити висновок, що його зміст відповідає змісту дисертації та не виходить за межі мети, завдань та змісту дисертаційного дослідження. Загалом зміст дисертації повністю знайшов відображення у тексті автореферату дисертації.

Дисертаційне дослідження має належну нормативну, теоретичну та емпіричну базу (всього 295 джерел). Крім того, використано необхідний методологічний інструментарій дослідження.

Однак, враховуючи новизну та специфіку проаналізованих у дисертаційному дослідженні проблем, слід звернути увагу на певні дискусійні моменти, щодо яких хотілося б висловити певні зауваження та побажання:

1. На жаль, автор не завжди відрязняє Європейські Співтовариства, які існували до вступу в дію Лісабонського договору та Європейський Союз (наприклад С. 154).
2. Певне розчарування викликає те, що автор оминає своєю увагою практику Суду ЄС в сфері екологічної політики ЄС. Було би бажаним включити до кожного розділу підрозділ, в якому зробити аналіз судової практики Суду ЄС в сфері екологічної політики і пов'язаних питань.

Тобто зробити детальний аналіз судової практики ЄС необхідний для розуміння обсягу і змісту «екологічного *acquis*» ЄС.

3. Автор приділяє багато уваги вивченню засад екологічної політики ЄС в сфері виробництва, аналізує відповідні джерела первинного, вторинного і «м'якого» права ЄС. Проте, автор оминає своєю увагою Угоду про асоціацію (УА) між Україною та ЄС та її вплив на удосконалення екологічного законодавства України в сфері виробництва. Було би бажаним не тільки згадати про положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (ст. 360-366 Розділу V УА), а і детально проаналізувати зміст і обсяг «екологічного *acquis*» ЄС, який Україна має імплементувати в національну правову систему з метою ефективного застосування Угоди про асоціацію. Наприклад, сучасні заходи по адаптації українського законодавства до «*acquis*» ЄС вимагають експертної оцінки обсягу і змісту «галузевого *acquis*» ЄС, яке міститься в додатках до УА між Україною та ЄС.
4. Було би бажано в Розділі III дисертаційного дослідження зробити порівняльний аналіз правових засад гармонізації національного екологічного законодавства України в сфері виробництва в УА між Україною і ЄС та УА між Молдовою, Грузією та ЄС. Такий порівняльний аналіз допоміг би краще зрозуміти «глибину» положень та додатків УА між України та ЄС про гармонізацію екологічного законодавства України в сфері виробництва.
5. В Розділі 2 дисертації, в якому робиться досконалий огляд компетенції ЄС та держав-членів ЄС в галузі охорони навколишнього середовища не вистачає огляду положень зовнішніх угод ЄС з третіми державами в цій сфері. Практика ЄС з укладання зовнішніх угод є цікавою і різносторонньою та її аналіз допоможе краще розуміти положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в в галузі охорони навколишнього середовища.

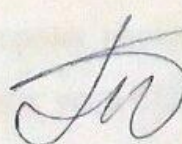
У цілому, висловлені зауваження запрошують автора до наукової дискусії, не применшуючи наукового та практичного значення дослідження, проведеного В.Л. Качурінер, та не впливають на його загальну позитивну оцінку. Дисертація виконана на високому теоретичному рівні. Положення і висновки, які винесені дисертантом на захист, є достатньо обґрунтованими, відповідають вимогам новизни, характеризується широкою джерельною базою, логічною послідовністю і чіткістю викладення, а також творчою самостійністю автора, вмінням критично підходити до різних точок зору, обґрунтовувати і формулювати власні погляди.

Дисертація відповідає спеціальності 12.00.11 – міжнародне право, а зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Враховуючи зазначене, необхідно зробити висновок, що дисертація **Качурінер Вікторії Львівни «Правове регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва»** відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. та Наказу МОН, молоді та спорту № 1112 від 17 жовтня 2012 р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право.

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри міжнародного права
і спеціальних правових наук,
доктор юридичних наук, професор
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»**

Р.А. Петров

Особистий підпис
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник ВК

